

МЕДИЙНА СИГУРНОСТ - ИЗМЕРЕНИЯ, ПРОЕКЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА (въстъпителен доклад)

Доц. д-р Борислав Градинаров

Уважаеми колеги,

Като представител на един от основните организатори на настоящия форум, за мен е чест да открия настоящата конференция, посветена на медийната сигурност.

Живеем във все по-сложен, многофакторен и динамичен свят. Свят, в който има много неочаквани и непрогнозируеми обрати, но един е властелинът на фактите, образите, внушенията и манипулациите. Този властелин са медиите - печатни, електронни, традиционни и такива, които само допреди едно-две десетилетия никой не си е представял. Медиите са тези, които задават основните тези в общественения дебат, формират общественото мнение, преподреждат дневния ред на политиците, променят акцентите, сменят контекстите и определят живота ни. Ако те са толкова важни и незаобиколими за много от нашите избори, няма как да пренебрегнем това кой ги използва, с какви цели, как режисира събитията и в последна сметка до каква степен манипулира собственото ни усещане за сигурност и несигурност.

Понятието **медийна сигурност** е сравнително ново. То дефинира **условията, при които медиите изпълняват основната си функция – предоставяйки информация на гражданите, да съдействат и за запазването на обществения мир и баланс, да съблюдают границите, отвъд които тяхната стилистика и въздействия започват да играят деструктивна роля и да дестабилизируют социалната система.** У нас това понятие е въведено от колегата Щ. Джунджуров в една негова публикация в сп. "Военен журнал" от 2013 г.

Съвременните медии, особено електронните, разполагат с много богат арсенал от средства за внушение с висока ефективност. Това ги прави важен елемент от манипулативния микс на един или други политически и икономически субект, за когото насочването на публичните емоции, настроения и средства в определена посока е важно и изгодно. Едни от най-често използваните прийоми например е подмяната на важните за обществото теми с периферни или скандални, както и обратното – представянето на маловажни и преходни новини като съдбоносно важни за обществото. Особено благодатни за такава подмяна са изкуствените скандали, битовата престъпност, разиграването на етническата карта, жълтите новини около известни и популярни лица. Разсейването на общественото внимание с „информационни димки“ е предпочитан прием, когато трябва да се вземат важни, със сериозни за обществото последици, решения, за които се предполага, че ще получат сериозен отпор и съпротива, ако се даде време за тяхното обсъждане и коментиране в публичното пространство. Такива са например поемането на публични финансови задължения (заеми) при неизгодни условия, предприемането на военни авантюри, назначаването на спорни фигури на важни държавни постове и др.

Съществуват изследвания, които показват, че доведената до своята крайност свобода на изразяване и на достъп до медиите подхранва и мултиплицира позиции и поведение, които могат да внесат омраза, конфликти и дезорганизация в обществената

система¹. Но медиите могат и да изиграят ключова роля при опазване на важни обществени ценности и да внесат сигурност. Да си спомним христоматийния пример с ролята на в. "Вашингтон Поуст" за разкриването на аферата „Уотъргейт“ или пак на "Вашингтон Поуст" и на "Гардиън" при огласяване на практиката на масови незаконни подслушвания, разкрита от Едуард Сноудън.

Медите могат да са и важен фактор за разкриване на престъпления. Тук бих посочил значението на социалните мрежи например за идентифицирането и залавянето на циганина с български паспорт Светослав Стойков, който беше заснет как рита в гърба нищо неподозираща жена в берлинското метро. Със своята сила и бързина медиите могат и да пришпорят ленивите и упоени от корупция институции като българската прокуратура, както стана при съвсем скорошния случай на пияния швед Ралф Сундберг, изритал в лицето българска камериерка в хотел на Слънчев бряг.

Медиите обаче не са нито добри, нито лоши, те са такива, в каквито ги превръщат явните или неяви субекти, опитващи се да се възползват от тяхната сила и власт. Те са само инструмент, който обаче може да улесни недопустимо нарушаване на човешките ни права.

Медийната сигурност е част от националната сигурност, понятие, което е изключително обрасло с дефиниции, проекции, следствия и противоречия. То се появява през 17 в. като важна и изстрадана поука от Трийсетгодишната война в Европа и от Английската гражданска война. В сключения през 1648 г. Вестфалски мирен договор се прокламира идеята, че националните държави притежават суверенен контрол не само върху своите вътрешни дела, най-важното от които по това време е религията, но имат право и на външна сигурност. Медиите са ключов елемент от арсенала на т. нар. мека сила, чиято цел е да убеждава, да създава мисловни стереотипи, да агитира и манипулира в подкрепа или против една или друга кауза. Дейността на медиите, от гледна точка на мястото им в съвременните доктрини за националната сигурност, е подчинена на опазването целостта на държавата, на функционалността на нейните институции, на възможностите им да противодействат на вътрешните и външните заплахи и да осигурят предвидимост и устойчивост на социалните изменения.

Понятието "медийна сигурност" тепърва ще бъде разработвано. То трябва да се съпостави с други понятия, като информационна сигурност, ITсигурност, комуникационна сигурност, киберсигурност и др. Всяко от тях се фокусира върху отделен фрагмент на една сложна и цялостна система. Надявам се нашата дискусия да освети и сенчестите страни на балканската медийна действителност като неясната медийната собственост, непрозрачното финансиране, лостовете за диктат върху редакционната политика и върху журналистите, цензурата и автоцензурата.

Медиите през 21 век ще стават все по мултифункционални и автономни. Виртуалната и добавената реалност, медиите с "двойна употреба" като социалните мрежи, които не само свързват, но и буквално взривяват потребителите си,

¹ Виж Константинова, Стела, „Плурализъм, онлайн медии и етноси“, в „Медии и обществени комуникации“, януари, 2015, бр. 22; Спасов, Орлин, „Застрашените свободи и плурализъм на медиите: картографиране на проблемите, диагностика на причините“, Доклад на фондация „Медийна демокрация“, юли, 2012.

безпилотните летателни апарати, които, освен за медийни цели, лесно могат да се използват като шпионски и високоточни оръжия за поразяване на неудобните, все повече размиват границата между правото да сме информирани и опасността да бъдем манипулирани и въвлечени в опасни и самоубийствени начинания. Медийната сигурност навлиза все по-дълбоко в сърцевината на националната и личната ни сигурност. Кървавите атентати, получаващи широка медийна разгласа, са само едно, наистина шокиращо, проявление на това. Далеч по-сериозни са масираните и дългосрочни медийни кампании, които си поставят за цел да ни превърнат в съучастници в престъпления срещу най-фундаменталните човешки ценности - правото на живот и достойнство, на свобода и самоопределение, на достъп до жизненонеобходими блага и на бъдеще.